

УДК 101.8:801.73

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v056.2025.20>**І. Б. Починюк**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6845-6384>

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії та культурології

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРОБЛЕМА ДОСВІДУ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ГЕРМЕНЕВТИЦІ Г.-Г. ГАДАМЕРА

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена засадничістю теорії досвіду Гадамера в обґрунтуванні філософської герменевтики, а відтак дослідженні проблем подолання обмеженості усталених (гносеологічних) тлумачень досвіду, виявлення можливостей неметодичного осягнення істини, розкриття життєво-практичної закоріненості гуманітарних наук, з'ясування особливостей інтегрованості людини у герменевтичний універсум та її самоідентичності. Створена на основі історичності буття людини, ця теорія містить також методологічний потенціал перебудови сучасного суспільства на засадах міжнародного взаєморозуміння та співробітництва.

Мета статті – виявити особливості інтерпретації Гадамером сутнього герменевтичного досвіду в контексті проблем розбудови філософської герменевтики, взявши за основу головну працю мислителя «Істина і метод». Методичною основою дослідження є поєднання методів аналізу і синтезу з порівняльно-історичним підходом та герменевтично-феноменологічними настановами, що орієнтують на сутнісне і ціннісно-смісловне осягнення предмета.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан розробки теми характеризується двома головними підходами. Перший з них пов'язаний із дослідженнями вчення Гадамера про досвід у контексті загальнофілософського процесу. При цьому акцентується на змісті та функціях розвинутого мислителем в «Істині і методі» концепту досвіду в його історичних, екзистенційних, людиноформуючих, комунікативних вимірах (К.-О. Аппель, Ю. Габермас, П. Зеебом, Е. Корет, П. Рікер, Є. Хірш). За другого підходу дослідницький інтерес зосереджується на аналізі іманентних творчості Гадамера конкретних видів і форм досвіду світовідношення людини: досвідів мистецтва, історії, мови, світу, спілкування як феноменів універсальності герменевтичної проблематики та їх прикладного значення у реалізації тих чи тих епістемних проєктів і програм (Л. Архипова, А. Бакреу, Б. Гривнак, В. Дубініна, В. Загороднюк, О. Рупташ, Д. Скальська, В. Фітьо, Г. Шала-

шенко, І. Шпичінський). На наш погляд, експлікація взаємодоповнюваності цих підходів сприяє поглибленому розумінню новацій Гадамера у рефлексії досвіду як основи обґрунтування філософської герменевтики та утвердження парадигми Мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищена увага Гадамера до проблеми досвіду була зумовлена, в основному, зміщенням на початку минулого століття дослідницького інтересу філософії «від світу науки до світу життя» та ідеєю розбудови філософської герменевтики. Це передбачало подолання методологічної гегемонії трансцендентального суб'єкта, його претензій на досягнення суто методологічними засобами абсолютної істини і побудову цілісної системи аподиктично-достовірного знання й опору філософії на фундаментальніші, ніж це прийнято в науці, засади, тобто, репрезентований мовою весь масив історичного досвіду. Поняття досвіду, його еволюцію, метаморфози і герменевтичний характер мислитель спеціально досліджує у розділі «Основні риси теорії герменевтичного досвіду» праці «Істина і метод».

Попри те, констатує Гадамер, що у досвіді «пізнається істина і сам він є дійсний» [5, с. 320], це поняття є одним із найменш з'ясованих понять, якими ми послуговуємося. Розмитість цього поняття простежується упродовж усієї його еволюції. Так, вже в античності досвід усвідомлюється як амбівалентне утворення. Хоча його вважають основою істинного знання, сам він постає суперечливою єдністю достовірного й умовного моментів, а всі спроби виявити у світовідношенні людини досвідно стабільне і надійне як чинники раціональності її рішень і діянь напштовхуються на стихію життя. Проте саме з цієї стихії вирастає досвід як узагальнення суперечливої взаємодії чуттєвого й умоглядного, випадкового й закономірного аспектів людського буття. Йшлося, звичайно, про досвід повсякденності, субстанцією якого були схеми доцільності та ефективності діяльності людини, що фіксувалися вербально, включалися у традиції, слу-

гуючи дороговказом людських діянь. Гадамер у зв'язку з цим високо оцінює дослідження даної проблеми Аристотелем, який витлумачує досвід як усе те, що зберігає свою цінність для людини, підтверджується і підтверджує, набуває нормативного статусу, зберігаючи водночас свою відкритість до випробувань усім непередбачуваним, а відтак принципову неусувність своєї суперечливості й необхідності самовдосконалення. Важливо те, що на основі життєвого досвіду формується фронезис – практичне знання-уміння, а окрім цього, виокремлюючи у розмаїтті чуттєво-досвідних даностей моменти загального і суттєвого й узагальнюючи їх у логічних поняттях, філософ окреслив перспективи досвідної науки.

У Новий час формується поняття наукового досвіду. У зв'язку з орієнтацією науки на об'єктивно-істинне пізнання світу й сам досвід редукується до даних спостережень і експериментів, наукова цінність яких вимірюється критеріями інтерсуб'єктивної контрольованості та відтворюваності. З досвіду вилучається все випадкове та спекулятивне і зберігається лише фактичне, стабільне, закономірне, що складає зміст наукових понять, методів, принципів. Нова наукова методологія, наука в цілому набувають досвідного характеру, ґрунтуючись на ідеях математизованого експерименту Ньютона, індуктивної логіки Бекона і дедуктивного методу Декарта; все наукове знання підлягає перевірці фактами і будь-які «примари» з науки елімінуються. Проте цей методологічний фундаменталізм не був позбавлений певних обмеженостей. У контексті досвіду головними тут були два моменти. По-перше, абсолютизуючи загальне і типове досліджуваних явищ, він вступав у суперечності з досвідом гуманітарного пізнання, в якому пріоритетною є інтенція на індивідуальне, особливе й унікальне феноменів світу людини. По-друге, його закритість суперечила принциповій відкритості та історичності досвіду. Втім, зазначає Гадамер, класична методологія лише виразила ту особливість її досвіду, що він «за властивою його суттю, сам знімає в собі й тим ніби стирає свою ж історію» [5, с. 322].

Вищезазначені колізії в інтерпретації досвіду намагався подолати Гегель з позицій діалектики та історизму. «Момент історичності, – зазначає Гадамер, – набуває у нього власних прав. Він уявляє досвід як завершений у собі скептицизм» [5, с. 328]. За Гегелем, саме конструктивна роль моментів негативності досвіду зумовлює його автентичність і продуктивність. Хоча досвід сам себе підтверджує, нові факти ставлять під сумнів надійність його складників, спонукаючи його до саморефлексії, корек-

ції та оновлення. Проте гегелівська гносеологізація цього процесу призводить до негативних наслідків. У Гегеля діалектика досвіду постає як подолання суперечностей у відношенні «свідомість – предмет пізнання» на шляху до абсолютної істини. Головними настановами тут є повернення свідомості до самої себе, її здатність ставати досвідченою, долати в об'єкті все чуже, ілюзорне, випадкове і, зрештою, будувати систему достовірного і всезагального знання. В результаті, пише Гадамер, тут «діалектика досвіду мусить завершитися подоланням усякого досвіду, досягнутому в абсолютному знанні, тобто у завершенні ідентичності свідомості й предмета» [5, с. 330], а відтак й історик досягає своєї завершеності, оскільки вона теж включена в рух абсолютної самосвідомості – висновок, що закономірно впливає з гегелівського панлогізму.

Гадамер доводить, що з'ясування автентичності досвіду уможливиться лише за герменевтичного підходу, який зосереджується на принциповій відкритості та самооновлюваності досвіду. Неявно опонуючи Гегелю, він пише: «Істина досвіду завжди містить у собі зв'язок із новим досвідом. Ось чому той, кого ми називаємо досвідченим, не лише завдяки досвіду перетворився на такого, але також відкритий для нового досвіду. Довершеність його досвіду... полягає не в тому, що він уже все пізнав і завжди «знає краще». Навпаки, досвідчена людина постає перед нами ніби принципово адогматичною людиною, яка, саме завдяки тому, що стільки всього відчула на собі й на власному досвіді багато чого навчилася, набула особливої властивості здобувати новий досвід і на такому досвіді вчитися» [5, с. 330].

За Гадамером, відкритість досвіду поєднує історичні та екзистенційно-особистісні виміри буття людини, її важкі життєві випробування, переживання здобутків і втрат, перемог і поразок, смислу та абсурду тощо. Проте негативні моменти досвіду, наголошує філософ, не є підставою для песимізму, навпаки, вони загартовують людину, формують у неї здатність давати адекватну відповідь на все нові й нові виклики, зміцнюють її самоідентичність, розширюють горизонти світорозуміння й долають ілюзії вседозволеності. Навчатися на власному досвіді – це уміння робити правильні висновки з власних помилок – максима, що стосується кожної людини і впливає з історичності її буття, а головне – послідовна рефлексія досвіду веде до неспростовної істини – усвідомлення людиною своєї кінцевості у сенсі конкретної граничності свого буття, життєвих проєктів, умов і засобів їх реалізації. «Справжній досвід той, –

пише Гадамер, – в якому людина усвідомлює власну кінцевість... Впевненість у тому, що все можна зробити, що для всього є час і що все так чи інакше знову повториться, виявляється звичайною видимістю. Визнання того, що є, означатиме тут не пізнання того, що є ось тепер, а усвідомлення тих рамок, усередині яких майбутнє ще відкрите для сподівань і планів, або у ще загальнішій формі: усвідомлення того, що всі надії й плани кінцевих істот самі кінцеві та обмежені. Справжній досвід є, отже, досвідом власної історичності» [5, с. 332].

Гадамер розглядає досвід як вияв історичності людського буття у нерозривній єдності з герменевтичною практикою. Долаючи редукцію сутності досвіду до його гносеологічної моделі даних спостережень і експериментів, він надає досвіду універсально-онтологічного значення. Аналіз плюралізму досвідів або «рясноти досвідів» (науки, мистецтва, історії, мови, комунікації, діалектики, життя в цілому) покликане й розкрити їх розуміючий потенціал як передумову обґрунтування філософської герменевтики. Із цим пов'язане переосмислення Гадамером поняттєво-категорійного апарату герменевтики. Первинною тут є герменевтична ситуація як вираження універсальності та конкретно-історичного характеру досвіду «випробування світу». Ще до будь-якої тематизації дійсності людина перебуває у полі соціокультурних впливів, їх витлумачує і визначає власне ставлення до них. Герменевтична ситуація об'єктивна і конститується взаємодією традицій, пересудів, наративів мови, цінностей. Вона характеризується просторово-часовою визначеністю, інтерсуб'єктивністю, комунікативністю, діалектикою запитання-відповіді, поєднанням відомого і невідомого. Аналіз герменевтичної ситуації Гадамер підпорядковує меті подолання «ідеалізму свідомості» у дослідженні світу людини і зосередженню на дослідженні ідеального «стану справ». Герменевтична ситуація визначає також горизонтність тексту та його інтерпретатора, а отже, розуміння, актуалізуючи водночас розгортання дієвості історичної свідомості. «Дієво-історична свідомість, – зазначає Гадамер, – є передовсім усвідомленням герменевтичної ситуації. Втім, завдання усвідомлення певної ситуації завжди спричиняється до цілковито особливих труднощів. Адже поняття ситуації характерне тим, що ми їй не протиставлені й тому не можемо мати предметно про неї знання. Ми перебуваємо в ній, ми завжди передзнаходимо себе у якій-небудь ситуації, висвітлення якої становить для нас завдання, що не знає завершення. Це поширюється і на герменевтичну ситуацію, де ми стоїмо перед переданням, яке нам треба зрозуміти. Тож і висвітлення такої

ситуації, тобто дієво-історична рефлексія, не може бути завершене, хоча ця незавершеність не свідчить про недостатність рефлексії, а є закладеною в самій сутності історичного буття, яким є ми самі. Історичне буття ніколи не вичерпується знанням самого себе» [5, с. 280–281]. За Гадамером, дієво-історична свідомість – це традиція, якої дотримується культурне співтовариство у своїй діяльності, а в ширшому значенні – це історично діючий духовний досвід, що задає культурний простір, в якому ми усвідомлюємо власну ідентичність і осягаємо світ. Вказуючи на глибинну закоріненість людини в історико-культурному досвіді, мислитель розкриває обмеженість суб'єкт-об'єктної парадигми пізнання феноменів людського буття і обґрунтовує більшу ефективність у їх пізнанні принципу цілісності, що свідчить про сумірність його дослідницьких настанов з ідеями холізму і синергетики [див.: 8, с. 228–237].

Гадамер переосмислює і герменевтичне коло. Він, як і його вчитель Гайдеггер, надає цій проблемі не методологічне, а онтологічне значення. Обидва мислителі вважають, оскільки розуміння є фундаментальною характеристикою буття людини у взаємозумовленості її саморозуміння та розуміння світу, то головною проблемою тут є правильне входження в герменевтичне коло, здатність побачити у ньому «онтологічно позитивний смисл». За Гадамером, це передбачає: а) врахування ціннісно-смислового потенціалу соціокультурного досвіду; б) інтенцію не на суб'єктивні аспекти тексту, а на суть справи, те, що в ньому сказалося; в) визнання презумпції довершеної цілісності смислу тексту як апіорної умови адекватності його розуміння.

Гадамер зміщує з психологічної в онтологічну площину також проблему розуміння. Він вважає ілюзією досягнення адекватного розуміння на основі емпатичного проникнення в душу автора твору чи духовне життя епохи. Такий підхід суто споглядальний і суперечить герменевтичній практиці. «Завдання герменевтики полягає в тому, щоб роз'яснити це диво розуміння, яке є не таємним причастям душ, а участю у спільному смислі» [6, с. 56]. У дослідженні цієї проблеми, зазначає В. Фітьо, Гадамер вважає визначальними культурно-історичну зумовленість розуміння, його діалогічний характер і мовну засадничість [10, с. 128–138]. Гадамер висуває вимогу включення в процес розуміння усього розмаїття герменевтичного досвіду, традицій, пересудів, оповідей, мовних феноменів, цінностей як певних текстів, що втілюють загальнозначущі смисли. Він доводить, що віддаленість у часі артефактів культури, від-

стань між ними і сучасністю – не перешкода, а важлива передумова їх розуміння. Часову дистанцію слід сприймати як «позитивну й продуктивну можливість розуміння». Часова віддаленість «охоплена постійним рухом та розширенням, і це її продуктивний бік для розуміння. Вона дає відмерти тим упередженням, що мають партикулярну природу, й піднятися тим, які уможливають істинне розуміння» [6, с. 61]. Водночас в розумінні смислів слід уникати настанов їх архайзації чи модернізації. Важливо, наголошує Гадамер, щоб розуміння було зорієнтоване на суть справи як цілісний комплекс об'єктивних і суб'єктивних чинників. З одного боку – текст як об'єктивний феномен, його автор, контекст, маніфестація смислості тексту в культурі, включаючи розмаїття його інтерпретацій, а з іншого – інтерпретатор, активність якого опосередкована суб'єктивними інтересами, пересудами, соціокультурними цінностями. Процеси розуміння здійснюються як розв'язання суперечностей між об'єктивністю «суті справи» тексту і суб'єктивними припущеннями або начерками інтерпретатора про його смисл. Вихідною тут є самоцінність тексту, його іншість та опірність нашим очікуванням, а тому інтерпретатор повинен постійно контролювати, уточнювати і узгоджувати з текстом свої попередні начерки, тобто, «постійним завданням розуміння є розробка правильних відповідних справі начерків; це означає зважитись на торування попереднього шляху, що буде підтверджено лише «на предметах». Тут не існує іншої «об'єктивності, аніж об'єктивність розробки попередньої думки, що виправдовує себе» [6, с. 57].

За Гадамером, універсальність герменевтичного досвіду включає також його діалогічність, у царині якої типовими є ситуації: намагання «Я» з егоїстичних мотивів підпорядкувати собі «Іншого», розглядаючи його як засіб; визнання формальної рівності учасників діалогу, що, проте, не виключає прагнення кожного з них переграти один одного; взаємоповага «Я» та «Іншого», їх відкритість, готовність до діалогу і навіть посилення в ньому аргументів співбесідника як апіорна умова герменевтичного досвіду. «Герменевтична свідомість, – пише Гадамер, – набуває завершеності не в методологічній самовпевненості, а в готовності до досвіду, подібній до тієї, яка відрізняє досвідчену людину від людини догматично-упередженої» [5, с. 336].

Слід зазначити, що теоретичні роздуми Гадамера про сутнє герменевтичного досвіду виражають практику розуміння та взаєморозуміння у світі людини і це актуалізує проблему

аплікації (лат. *applicatio* – прикладання), що засвідчує іманентність прикладної компоненти його філософування. Її особливості він розкриває в аналізі досвіду мистецтва, історії та мови, наголошуючи на неприйнятності науково-методичного звуження в них істини.

Досвід мистецтва. Характерно, що Гадамер надає мистецтву парадигмального значення у пізнанні світу. Захищаючи мистецтво, естетичне в цілому від суб'єктивістських та скієтистських спрощень, він артикулює його онтологічні виміри з метою «розвинути таке поняття пізнання й істини, яке б відповідало цілісності нашого герменевтичного досвіду» [5, с. 8]. Завдяки такому вивіщенню мистецтва воно утверджується як «справжній органон філософії». В усвідомленні сутнього естетичного Гадамер акцентує на людиномірності, екзистенційній та ціннісно-символічній визначеності. Як на зразок органічної єдності мистецтва і життєдіяльності людини він вказує на давньогрецький театр, поезію, скульптуру, релігійно-мистецькі надбання середньовіччя, в яких сутнє естетичного оприявлюється безпосередньою участю індивідів у «грі», «святі», «символах», смислової компоненти яких сприяла їх інтеграції у людські спільноти і долученню до сакрального світопорядку. Мислитель показує, що герменевтична непересічність твору мистецтва зумовлюється передовсім його символічністю, смисловим багатством та істинністю прекрасного і це не лише актуалізує проблему розуміння, але й активізує людиноформуючий потенціал твору. «І справді, – зазначає Гадамер, – мова художнього твору має ту особливу рису, що окремий твір зосереджує в собі і виражає символічні риси, що властиві, як вчить герменевтика, всьому сутньому. Порівнюючи його з будь-якою іншою словесною і несловесною традицією, про нього можна сказати, що для кожного теперішнього часу він є абсолютно теперішній, несучи разом з тим своє слово будь-якому майбутньому. Довірлива інтимність, якою нас заторкує твір мистецтва, є водночас загадкова, потрясіння і руйнація звичного. Він не лише відкриває серед радісного і грізного жаху стару істину: «це ти», – він ще й каже нам: «ти повинен змінити своє життя» [5, с. 265]. За Гадамером, герменевтична універсальність мистецтва як вияв автентичності розуміння засвідчується також взаємозв'язком естетичного й етичного, істини, правди і краси у їх впливі на духовний світ людини.

Досвід історії. Своє бачення історії Гадамер протиставляє метафізично-спекулятивному аісторизму та методологічному історизму неокантіанства і позитивізму. Він показує, що

історія не зводиться до схем «стріли часу», прогресу чи регресу, а постає як живий процес творення і відтворення історичності людського буття у його цілісності, відкритості, неперервності, просторово-часовій визначеності, подієвості та ситуативності у сенсі індивідуальності й унікальності його феноменів. Історичність людського буття означає не просто належність людини до історії, а її здатність бути історією в якості активного суб'єкта, забезпечувати континуальність і специфіку історичної темпоральності, утверджувати цивілізаційні, ціннісно-смыслові засади історії, розширювати межі власної свободи і самореалізації. За Гадамером, фундаментальною основою цього процесу є весь масив герменевтичного досвіду, його традиції, пересуди, передрозуміння, наративи, авторитети, змістовність яких виходить за межі їх наукових репрезентацій. «Досвід історичної традиції, – наголошує філософ, – принципово перевершує те, що в ній може бути досліджено. Він є не тільки істинним чи неістинним у тому розумінні, що підвладне історичній критиці, – він завжди завіщає таку істину, до якої слід прилучитися» [5, с. 8]. Гадамер не виключає можливості знецінення традицій внаслідок їх природного старіння, послаблення їх історичної пам'яті, маніпулювання ними з боку можновладців, суперництва з новаціями тощо, він також проти їх архаїзації, романтизації, нігілістичного неприйняття і вважає, що попри їх деформації, вони зберігають моменти доцільності та раціональності герменевтичного досвіду, нами культивуються, закріплюються і транслиються мовою, позитивно впливаючи на наше мислення, життя в цілому.

Досвід мови. Вже сама назва третього розділу «Істини і методу» «Онтологічний поворот герменевтики на провідній нитці мови» вказує на визначальність досвіду мови в обґрунтуванні філософської герменевтики та подоланні психологізму традиційної герменевтики. При цьому йдеться про фундаментальність мови, її буттєво-історичну субстанційність як «домівку буття» (Гайдеггер), в якій людина живе, її обєригає, будучи ввіреною їй. Гадамер наголошує на людиномірності мови, її залежності від історії та культури і водночас співконститутивності щодо світу людини, зворотно впливаючи на нього, зберігаючи при цьому свою самодостатність і остаточну нерозгадуваність. Лише враховуючи глибинний пласт мови можна ставити питання про неї як про: а) засіб (спілкування, пізнання, екзистування, взаєморозуміння, втілення досвіду і мовних новацій); б) систему (семантичних знаків, правил і норм, природних і штучних мов, породжуючих граматики, дис-

курсивних практик тощо) [див.: 7, с. 380–398]. Тобто, Гадамер закріплює за мовою значно ширші посередницькі функції у відношенні людини і світу, аніж це було властиво трансцендентальному суб'єкту попередньої філософії як гносеології. Втім, гіпостазування мислителем мови зовсім не означає утвердження «ідеалізму мови», це лише підтвердження провідної ролі парадигми мови у світовідношенні людини і сучасній філософії. Тобто, світ, який ми освоєємо, постає не як «річ у собі», а як опосередкований мовою феномен, що й уможливило його розуміння. «Буття, яке може бути зрозумілим, – зазначає Гадамер, – є мовою. Герменевтичний феномен неначе відкриває ту свою власну універсальність на буттєвий устрій зрозумілого, визначаючи його як мову в універсальному значенні, на своє власне ставлення до сутнього в якості інтерпретації. Тому ми говоримо не тільки про мову мистецтва, а й про мову природи, та й взагалі про певну мову, якою розмовляють речі» [6, с. 438]. Водночас Гадамер наголошує, що феномен мови «загадковий, привабливий і відразливий», тобто, мова не лише відображає, виражає, узагальнює, символізує розмаїття феноменів дійсності, але й проблематизує їх розуміння. Проблема розуміння мови і мовних висловлювань особливо актуалізується за умов мовних новацій, живого мовлення, наративних маніпуляцій, співвідношення природних і штучних мов, мовних перекладів, плюралізму національних мов і пошуку «спільної мови» розуміння. Адже розмова на «різних мовах» зазвичай означає відсутність розуміння. У зв'язку з цим Гадамер здійснює скрупульозний аналіз проблем співвідношення слово – мовлення, інтерпретатор – текст, діалогу «Я» – «Ти», діалектики запитання – відповіді у контексті обґрунтування філософської герменевтики.

Висновки. Дослідження Гадамером герменевтичного досвіду на основі розуміючого буття людини-у-світі в його історичності уможливило подолання епістемної вузькості традиційних інтерпретацій досвіду як сукупності даних спостережень і експериментів, та розкрити обмеженість усталених моделей герменевтики як мистецтва тлумачення текстів і методології «наук про дух». Герменевтичний досвід постав у своїй універсальності як розмаїття схем доцільності та ефективності, тобто, раціональності думок і діянь людини. Відповідно переосмислюються й оновлюються засадничі поняття герменевтики. Сутне герменевтичного досвіду характеризується такими його атрибутами, як людиномірність, відкритість, діалогічність, діалектичність, креативність. Водно-

час експлікація іманентного герменевтичному досвіду аплікативного потенціалу на прикладі досвідів мистецтва, історії та мови сприяло обґрунтуванню філософської герменевтики та утвердженню пріоритету розуміючої парадигми освоєння світу.

Література

1. Архипова Л.Д. Простір надії: Р. Рорти про герменевтичний проект Г.-Г. Гадамера. Наукові Записки. Том 102. Філософія та релігієзнавство. С. 33–37. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7274f35d-5dab-4e74-8605-a6cf117d0a55/content>
2. Бакреу А.С., Шпачинський І.Л. Особливості герменевтики як філософської концепції XX ст. «Young Scientist». № 12 (76). December, 2019. 247 Філософські науки. С. 247–250. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-51>.
3. Дубініна В.О. Герменевтика Х.-Г. Гадамера як філософія мови. *International Academy Journal Web of Scholar*. 5 (47), May 2020. С. 60–64. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/31052020/7097
4. Гадамер Г.-Г. Актуальність прекрасного. Герменевтика і поетика: вибр. твори. Київ : Юніверс, 2001. С. 51–99.
5. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики. Т. І. Пер. з нім. К., 2000. 464 с.
6. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Доповнення. Показники. Т. II. Пер. з нім. К., 2000. 478 с.
7. Загороднюк В., Шалашенко Г. Мова як «домівка буття». Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. видання / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. К., 2003. С. 380–398.
8. Рупташ О.В. Поняття смислу в гуманітарнонауковій парадигмі знання: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 336 с.
9. Скальська Д., Гривнак Б. Філософсько-антропологічні рефлексії гуманітарного знання: герменевтика. *Вісник Львівського ун-ту. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Вип. 53, С. 123–129.
10. Фітьо В. Феномен розуміння в герменевтиці Гадамера. *Вісник Львівського ун-ту. Філософські науки*. 2007. Вип. 10. С. 128–138.

Анотація

Починок І. Б. Проблема досвіду у філософській герменевтиці Г.-Г. Гадамера. – Стаття.

Показано, оскільки для Гадамера герменевтика – це передовсім практика розуміння і взаєморозуміння людей, то й проблему досвіду він розглядає з філософсько-антропологічних позицій. Аналізуючи еволюцію інтерпретацій досвіду у філософії Аристотеля, Бекона, Гегеля, мислитель доходить висновку, що автентичність досвіду розкривається лише за герменевтичного підходу з урахуванням особливостей розуміючого буття людини в його історичності. Він показує, що досвід – принципово суперечливий, зазвичай він постає як узагальнення наших перемог і поразок, здобутків і втрат, усталеного і незвичного у формі схем

доцільності, ефективності, раціональності в цілому наших думок і діянь – схем, надійність яких, однак, ставиться під сумнів новими і неочікуваними досвідними випробуваннями. Проте ця негативність досвіду, наголошує Гадамер, не його недолік, а навпаки, як вияв історичності людського буття вона є неодмінною передумовою набуття людиною досвідченості та оновлюваності досвіду. Атрибути досвіду – його історичність, відкритість, діалектичність, діалогічність, людиномірність, креативність, забезпечують не лише реальну значущість життєвих проєктів і діянь людини, але й усвідомлення нею своєї кінцевості як історичної істоти. У поясненні динаміки герменевтичного досвіду Гадамер надає пріоритетне значення традиціям, пересудам, передрозумінням, наративам, мові, відповідно переосмислюючи весь поняттєво-категорійний апарат герменевтики. Герменевтика досвіду передбачає також аплікативний, прикладний момент, що найповніше проявляється у людиноформуючій дієвості мистецтва, історії, мови. Назагал, значущість розбудови Гадамером теорії герменевтичного досвіду оприявлюється у розв'язанні потрійної задачі: подолання звуженості традиційної герменевтики як мистецтва тлумачення текстів; розкриття обмеженості розуміння герменевтики як методології гуманітарного пізнання; обґрунтування філософської герменевтики та утвердження пріоритету розуміючої парадигми освоєння світу.

Ключові слова: герменевтика, герменевтична ситуація, герменевтичне коло, досвід, інтерпретація, розуміння, текст.

Summary

Pochynok I. B. Problem of experience in philosophical hermeneutics of G.-G. Gadamer. – Article.

It is shown that since hermeneutics in Gadamer's interpretation is the best practice of understanding and mutual understanding of people, the problem of experience is regarded by him from philosophical and anthropological positions while analyzing the evolution of the interpretation of the philosophy of Aristotle, Bacon, Hegel. The thinker comes to the conclusion that authenticity of experience is revealed only through a hermeneutical approach with consideration of peculiarities of the understanding being of the man in his historicity. He shows that experience is principally contradictory. It is usually generalization of our victories and defeats, success and losses, traditional and unusual in the form of schemes of expediency, efficiency, rationality of our thoughts and actions as a whole. These are the schemes the reliability of which are disputable in new and unexpected trials. According to Gadamer the negative experience is not its drawback, but on the contrary, being the manifestation of historicity of the being of the man it is an obligatory premise in the attainment by the man of his proficiency and renewal of experience. The attributes of experience such as its historicity, openness, dialecticism, dialogic character, human dimension, creativity ensure both the real significance of vital projects and human activities and the realization by the human being of his finiteness

as a historical being. In explaining the dynamics of hermeneutical experience Gadamer gives priority to traditions, legends, previous understandings, narratives, language and in such a way reinterpretes the whole conceptual categorical apparatus of hermeneutics. The hermeneutics of experience also envisages an applicative, applied moment which becomes most apparent in the human-forming efficacy of art, history, language. In general the value of the development of the theory of hermeneutical experience

by Gadamer is displayed in solving the triune task: to overcome the narrowness of the traditional hermeneutics as an art of interpreting texts; to show the scantiness of understanding hermeneutics as a methodology of humanitarian cognition; to ground philosophical hermeneutics and confirm the priority of the understanding paradigm of mastering the world.

Key words: hermeneutics, hermeneutic situation, hermeneutic circle, evidence, interpretation, understanding, text.

Дата надходження статті: 14.10.2025

Дата прийняття статті: 29.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025